

УДК 344.2

СУБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Марта ПІДДУБНА,

аспірант кафедри кримінального права та кримінології юридичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка

АНОТАЦІЯ

У статті аналізуються суб'єктивні ознаки воєнних злочинів, відповідальність за які передбачена в Кримінальному кодексі України. Характеризуючи особливості суб'єкта воєнних злочинів, автор звертає увагу на те, що така категорія злочинів може бути вчинена як спеціальним, так і загальним суб'єктом, а також характеризує ознаки суб'єктів цієї категорії злочинів. Розглядаючи особливості суб'єктивної сторони воєнних злочинів, автор приходиться до висновку, що вони можуть бути вчинені з прямим умислом. На підставі висновків пропонується вдосконалити чинне законодавство України щодо відповідальності за воєнні злочини.

Ключові слова: воєнні злочини, суб'єктивна сторона, суб'єкт, вина, мотив, мета.

SUBJECTIVE FEATURES OF WAR CRIMES IN CRIMINAL LAW OF UKRAINE

Marta PIDUBNA,

Postgraduate Student at the Department of Criminal Law
and Criminology of the Faculty of Law
of Ivan Franko National University of Lviv

SUMMARY

The article analyzes the subjective features of war crimes, the responsibility for which is provided in the Criminal Code of Ukraine. Describing the features of the subject of war crimes, the author draws attention to the fact that this category of crimes can be committed by a special and general subject, as well as characterizes the features of the subjects of this category of crimes. Considering the features of the subjective aspect of war crimes, the author concludes that they can be committed with direct intent. Based on the conclusions, the author proposes to improve the current legislation of Ukraine regarding liability for war crimes.

Key words: war crimes, subjective side, subject, motive, purpose.

Постановка проблеми. Особливістю воєнних злочинів є те, що вони імплементовані в кримінальне законодавство з міжнародного кримінального права. Це не може не відобразитися на ознаках складів цих злочинів, зокрема й суб'єктивних. Крім того, такі злочини складаються не з епізодичного діяння (удар ножом, підпал тощо), а із сукупності діянь, із певного роду «діяльності» (підготовка агресії, політика терору, переслідування мирних громадян тощо). Також не можна не зазначити те, що міжнародні акти, які встановлюють відповідальність за воєнні злочини в міжнародному кримінальному праві, визначають певні ознаки як їх суб'єктів, так і суб'єктивної сторони. Усе це створює складнощі в дослідженні суб'єктивних ознак цих видів злочинів і вимагає ґрунтовного дослідження.

Актуальність теми дослідження. Регулювання кримінальної відповідальності за воєнні злочини в кримінальному законодавстві України є надзвичайно актуальним хоча б з огляду на те, що сьогодні Україна стала жертвою прихованої агресії. На сході держави ведуться бойові дії, що вимагає пошуку нових шляхів і підходів до вдосконалення кримінально-правових норм про відповідальність за воєнні злочини. У цьому контексті слід зазначити, що 17 квітня 2014 р. уряд України подав заяву до Міжнародного кримінального суду відповідно до ст. 12(3) Римського статуту, визнавши юрисдикцію Суду щодо ймовірних злочинів, учинених на території України протягом періоду з 21 листопада 2013 р. по 22 лютого 2014 р. У квітні 2014 р. Прокурор Суду, пані Фату Бенсуда, відкрила попереднє вивчення ситуації відповідно до встановленої процедури (чи відповідає ситуація в Україні встановленим Римським

статутом критеріям для відкриття провадження). 8 вересня 2015 р. уряд України подав другу заяву, визнавши юрисдикцію Суду щодо ймовірних злочинів, учинених на території України, починаючи вже з 20 лютого 2014 р. й надалі. Таким чином, Прокурор Суду має встановити, чи поширюється юрисдикція Суду на події, що мали місце в Україні протягом вказаного періоду, і чи є серед тих подій такі, що можуть кваліфікуватись як злочини відповідно до Римського статуту [1].

Стан дослідження. В Україні питанням юридичного аналізу складів воєнних злочинів, зокрема і їх суб'єктивних ознак, займалися В.А. Базов, О.М. Броневицька, Г.В. Єпура, С.П. Кучевська, Ю.К. Кучеренко, В.О. Миронова, В.О. Навроцький, В.П. Попович, М.М. Сенько, М.І. Хавронюк.

Мета й завдання статті. Мета цієї статті – здійснити загальну характеристику суб'єктивних ознак воєнних злочинів у кримінальному праві України, виділити спільні та відмінні ознаки, внести пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства України.

Виклад основного матеріалу. Воєнні злочини можуть бути вчинені як загальним, так і спеціальним суб'єктом. У літературі найчастіше зазначається, що загальний суб'єкт характерний для 5 перших форм порушення законів і звичаїв війни (ст. 438 Кримінального кодексу України (далі – КК України)), тобто для всіх форм, крім віддання наказу про вчинення дій, передбачених ст. 438 КК України, а також про застосування зброї масового знищення (ст. 439 КК України) [2, с. 1217–1221; 3, с. 175]. Однак В.П. Базов зазначає, що з'ясування об'єктивної сторони

складу злочину, передбаченого ст. 439 КК України, свідчить про наявність, так би мовити, «прихованих» ознак, що вказують на можливість учинення окремих злочинних дій тільки певними особами. Так, на нашу думку, В.П. Базов цілком обґрунтовано зазначає, що вчинити порушення законів і звичаїв війни у формі віддання наказу на вчинення дій, визначених ч. 1 ст. 438 КК України, має змогу лише службова особа; здійснення жорстокого поводження з військовополоненими або цивільним населенням шляхом бездіяльності можливе тільки службовою чи спеціально зобов'язаною особою; лише військовослужбовцями, а також іншими особами, визначеними ч. 2 ст. 401 КК України, може бути вчинене порушення законів і звичаїв війни, передбачене ст. ст. 432–435 КК України [4, с. 15].

Аналізуючи положення статей КК України про воєнні злочини, приходимо до висновку, що кримінальний закон виділяє такі спеціальні суб'єкти цієї категорії злочинів.

1. Військовослужбовець.

2. Військовослужбовець, на якого покладено обов'язки з лікування хворих і поранених військовополонених і піклування про них.

3. Військовослужбовці, які не мають права на носіння в районі воєнних дій символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала.

4. Службова особа, що вправі видавати наказ.

Військовослужбовець є спеціальним суб'єктом складів таких воєнних злочинів: а) мародерство (ст. 432 КК України); б) насильство над населенням в районі воєнних дій (ст. 433 КК України); в) злочин, передбачений ст. 434 КК України у формі поганого поводження з військовополоненими, яке мало місце неодноразово, або пов'язане з особливою жорстокістю, або спрямоване проти хворих і поранених.

Ураховуючи те, що низка воєнних злочинів знаходиться в розділі, що передбачають кримінальну відповідальність за злочини проти порядку несення військової служби, їх суб'єктами можуть бути лише військовослужбовці. Відповідно до ч. 2 ст. 401 КК України за злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) можуть підлягати відповідальності військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України й інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також інші особи, визначені законом.

Відповідно до ч. 9 ст. 1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» військовослужбовцями є особи, які проходять військову службу. Також до категорії військовослужбовців прирівнюються іноземці й особи без громадянства, які відповідно до закону проходять військову службу в Збройних Силах України [5].

Іншим видом спеціального суб'єкта воєнних злочинів є військовослужбовець, на якого покладено обов'язки з лікування хворих і поранених військовополонених і піклування про них. Відповідно до Женевських конвенцій кожна зі сторін конфлікту зобов'язана підбирати поранених і хворих і надавати їм допомогу. Безстороння гуманітарна організація, наприклад, Міжнародний комітет Червоного Хреста, може запропонувати свої послуги сторонам конфлікту. Крім того, сторони конфлікту повинні шляхом укладення спеціальних угод докладати зусиль із метою введення в дію всіх або частини інших положень цієї Конвенції [6].

До осіб, на яких покладаються обов'язки з лікування хворих і поранених військовополонених і піклування про них, належать військовослужбовці медичних формувань.

Медичним формуванням у Збройних Силах України є медична служба. Медичні працівники мають військові звання та є військовослужбовцями.

Спеціальним суб'єктом злочину, передбаченого ст. 435 КК України, є військовослужбовець, який не має права на носіння в районі воєнних дій символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала. Женевські конвенції та внутрішнє законодавство України дозволяє під час збройного конфлікту використовувати символіку Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та позначення (пофарбування) санітарно-транспортних засобів лише для розпізнавання медичних формувань і санітарно-транспортних засобів.

Відповідно до чинного законодавства [7] емблема Червоного Хреста використовується медичною службою Збройних Сил України під час збройних конфліктів для позначення власного медичного персоналу, медичних формувань і санітарно-транспортних засобів на суші, на морі та в повітрі. Крім того, під час збройного конфлікту емблемою Червоного Хреста, що використовується із захисною метою за спеціальним дозволом Міністерства охорони здоров'я України та під його контролем, позначаються цивільний медичний персонал, цивільні лікарні й інші цивільні медичні формування, будівлі, обладнання, медичні матеріали, а також цивільні санітарно-транспортні засоби, заклади охорони здоров'я, призначені, зокрема, для перевезення та розміщення поранених, хворих і потерпілих від аварій і догляду за ними.

Товариство Червоного Хреста України уповноважене надавати в розпорядження медичної служби Збройних Сил України свій медичний персонал, а також свої медичні формування та санітарно-транспортні засоби, створювати групи з надання першої медичної допомоги. Як і в попередніх випадках, такий персонал повинен носити наруканні пов'язки з емблемою Червоного Хреста та мати при собі посвідчення із зображенням емблеми Червоного Хреста і з фотографією. Товариство Червоного Хреста України використовує емблему як захисний знак для позначення власного медичного персоналу та власних медичних формувань, які надаються в розпорядження медичної служби Збройних Сил України.

Під час збройних конфліктів емблеми Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала як захисний знак можуть використовуватися для позначення медичних формувань, санітарно-транспортних засобів і медичного персоналу іноземних Товариств Червоного Хреста й Червоного Півмісяця й інших міжнародних організацій із надання допомоги, присутніх на території України, за наявності відповідного погодження з Товариством Червоного Хреста України й офіційного дозволу Кабінету Міністрів України щодо такого перебування та діяльності згідно з чинним законодавством України.

Крім того, емблема Червоного Хреста як захисний знак використовується під час збройних конфліктів для позначення нейтральних медичних зон і територій на місцевості, призначених для захисту розташованих на ній поранених, хворих, цивільних осіб і медичного персоналу. Місця розташування таких медичних зон і територій визначаються відповідними органами виконавчої влади.

Усі наземні санітарно-транспортні засоби під час збройного конфлікту перебувають під захистом відповідних Женевських конвенцій та Додаткових протоколів до них. Ці засоби позначаються захисним знаком Червоного Хреста, який наноситься на верхні, бокові, передню та задню площини транспортного засобу. Зазначені засоби можуть позначатися будь-якими іншими захисними знаками, установленними для такої мети згідно з домовленостями між конфліктуєчими сторонами.

Повітряні санітарно-транспортні засоби під час збройних конфліктів також перебувають під захистом Женевських конвенцій і Додаткових протоколів до них. Для їх позначення як захисний знак використовується емблема Червоного Хреста, що наноситься поряд із національними кольорами на верхній і нижній площинах крил і бокових поверхнях фюзеляжу.

Під час бойових дій на морі госпітальні судна й плавучі засоби перебувають під захистом Женевських конвенцій і Додаткових протоколів до них за умови, що про їх назви й інші ідентифікаційні ознаки поінформовано конфліктуючі сторони, і вони повинні позначатися таким чином: 1) уся зовнішня поверхня судна має бути білою; 2) один або декілька темно-червоних хрестів повинні наноситися на кожен корпусу на горизонтальну поверхню, щоб забезпечити найкращу видимість їх у морі і з повітря. Білий прапор із червоним хрестом має підніматися на верхню точку грот-щогли [7].

Перелік осіб, які мають право використовувати символіку Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та пофарбування воєнно-транспортних засобів, є вичерпним. Використання зазначеної символіки іншими особами є протиправним і за наявності всіх інших ознак складу злочину є злочинним. Суб'єктами цього злочину є особи, які перебувають на військовій службі, однак не внесені в перелік осіб, що мають право використовувати вказане позначення.

Останнім із переліку спеціальних суб'єктів воєнних злочинів є службова особа, що вправі віддавати наказ. Такий суб'єкт характерний для віддання наказу про вчинення дій, передбачених у ч. 1 ст. 438 КК України. Оскільки діяння, що утворює склад цього злочину, полягає у відданні наказу, то й суб'єктом цього злочину повинна бути особа, яка має право віддавати наказ. При цьому це може бути як військова службова особа, так і цивільна службова особа (наприклад, цивільне керівництво країни).

Суб'єктивна сторона воєнних злочинів характеризується низкою особливостей. Ці особливості зумовлені тим, що деякі воєнні злочини мають формальний склад, деякі з них є триваючими, деякі воєнні злочини є складними. У цей же час кримінальний закон визначає умисел лише стосовно матеріальних складів злочинів, тобто передбачається суб'єктивне ставлення як до діяння, так і до наслідків. У теорії кримінального права є різні погляди на те, чи можливий непрямий умисел у злочинах із формальним складом. Низка вчених допускає непрямий умисел у злочинах із формальним складом [8; 9, с. 107]. Однак ми дотримуємося тієї позиції, що ставлення у вигляді бажання чи свідомого допущення може застосовуватися лише щодо наслідків, які є ознакою об'єктивної сторони складу злочину. Ставлення ж до наслідків, що не мають юридичного значення й тому не включені до кола ознак складу злочину, не можуть визначати зміст і форму вини [10, с. 75]. Не включаючи наслідки в коло ознак складу злочину, законодавець тим самим не вимагає встановлення характеру їх передбачення. Наслідки вчинення злочинів із формальним складом, зокрема й воєнних злочинів, полягають у заподіянні шкоди об'єктам посягання – суспільним відносинам, що охороняються кримінальним законом. Ці наслідки перебувають поза межами складу злочину і їх не можна зафіксувати звичними для нас способами. Але такі наслідки завжди є. Про те, що вони настали, свідчить винне вчинення суспільно небезпечного діяння, оскільки ці наслідки органічно й нерозривно пов'язані з діянням. Тому форму вини злочинів із формальним складом ми повинні визначати за ставленням суб'єкта до вчинення передбаченого статтею кримінального закону діяння. У зв'язку із цим, як зазначає М.М. Сенько, будь-який злочин із формальним складом не може бути вчинений із

непрямим умислом, оскільки ставлення у вигляді «не бажав, але свідомо припускав» можливе лише до наслідків і в жодних формах не може бути застосоване до діяння.

Аналогічно є неможливою й необережність у злочинах із формальним складом. Злочинна самовпевненість, як вважає А.І. Рарог, за своєю психічною суттю нерозривно пов'язана із суспільно небезпечними наслідками. Без наслідків неможливо сконструювати ні інтелектуальну, ні волюву ознаку цього виду необережності. У злочинах, склад яких не включає наслідки як ознаку об'єктивної сторони, самовпевненість, як і непрямий умисел, існувати не може, оскільки не можна говорити про передбачення суспільно небезпечних наслідків чи розрахунок на їх відвернення як результат власних діянь, що вчиняються свідомо та з власної волі [11, с. 53–54].

Отже, воєнні злочини з формальним складом, а саме: насильство щодо населення в районі воєнних дій (ч. 1 ст. 432 КК України); погане поводження з військовополоненими та недбале виконання обов'язків щодо хворих і поранених (ст. 434 КК України); незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання нею (ст. 435 КК України); жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням, вигнання цивільного населення для примусових робіт, застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інші порушення законів і звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також віддання наказу про вчинення таких дій (ч. 1 ст. 438 КК України); застосування зброї масового знищення, забороненої міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (ч. 1 ст. 439 КК України), можуть бути вчинені лише з прямим умислом. Зміст прямого умислу в такому разі полягає в тому, що суб'єкт злочину усвідомлює суспільну небезпечку свого діяння, його зміст і зміст усіх ознак об'єктивної сторони злочину, що вчиняє, і бажає вчинити таке діяння.

У зв'язку із цим невдалим видається формулювання диспозиції ст. 434 КК України в частині недбало виконання обов'язків щодо хворих і поранених особами, на яких покладено їх лікування та піклування про них. Очевидно, що йдеться про невиконання або неналежне виконання таких обов'язків, оскільки термін «недбале виконання» відсилає до виду необережності злочинної недбалості, хоча об'єктивна сторона сконструйована як формальний склад злочину, а отже, злочин може бути вчинений лише з прямим умислом. Крім того, установлення відповідальності за неналежне виконання своїх обов'язків, що не призвели до наслідків, порушує правила законодавчого конструювання, оскільки всі склади злочину, що полягають у недбалості, сконструйовані в КК України як злочини із матеріальним складом.

Що ж стосується злочинів із матеріальним складом (мародерство (ст. 432 КК України); протизаконне знищення майна, а також протизаконне відібрання майна під приводом воєнної необхідності, учинюване щодо населення в районі воєнних дій (ч. 1 ст. 433 КК України); розграбування національних цінностей на окупованій території (ч. 1 ст. 438 КК України)), а також злочину з усіченим складом (розбій, учинений щодо населення в районі воєнних дій (ч. 2 ст. 432 КК України)), то вони теж можуть бути вчинені лише з прямим умислом. На це вказує наявність спеціального мотиву, зокрема, у злочинах, що полягають у заволодінні майном.

М.І. Хавронюк зазначає, що порушення законів і звичаїв війни, якщо вони поєднані з умисним вбивством (ч. 2 ст. 438 КК України), теж може бути вчинене лише з прямим умислом [2, с. 1218]. У цей же час, на нашу думку,

ставлення до наслідків у вигляді смерті може характеризуватися як прямим, так і непрямим умислом. Цей склад злочину є складним, оскільки передбачає діяння у вигляді порушення законів і звичаїв війни й наслідки у вигляді умисного вбивства. Саме ж умисне вбивство полягає в учиненні якихось певних діянь, не обов'язково особами, які вчинили порушення законів і звичаїв війни, і наслідках у вигляді заповдління смерті. Таке складне діяння буде мати місце, наприклад, коли командир віддає наказ під час бойових дій полонених не брати, унаслідок чого підлегли цього командира вбивають осіб, які не чинять опору, на місці (прямий умисел) або знищують будівлю, свідомо допускаючи, що в цій будівлі знаходяться цивільні (непрямий умисел щодо смерті). Тобто, на нашу думку, ставлення до діяння та наслідків під час порушення законів і звичаїв війни, якщо вони поєднані з умисним убивством (ч.2 ст. 438 КК України), може характеризуватися як прямим, так і непрямим умислом.

Ще одним дискусійним питанням у науці кримінального права є визначення форми та виду вини під час застосування зброї масового знищення, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки (ч. 2 ст. 439 КК України). М.І. Хавронюк зазначає, що відповідно до конструкції складу цього злочину, суб'єкт злочину може як передбачати тяжкі наслідки свого діяння й бажати або свідомо припускати їх настання, так і ставитися до них необережно [2, с. 1221].

Видається, що проблема цього складу злочину полягає в невдалій конструкції ст. 439 КК України, зокрема в тому, що ця стаття передбачає матеріальний склад злочину як кваліфікований вид такого складу злочину. Зброя масового знищення сама по собі має такий руйнівний потенціал, що її застосування за функціональним призначенням (для знищення живої сили чи спричинення руйнувань) не може не спричинити загибель людей або настання інших тяжких наслідків. Саме тому особа, яка застосовує зброю масового знищення, не може не передбачати можливість настання таких наслідків, а також не може не усвідомлювати суспільної небезпеки свого діяння. Крім того, особа, яка застосовує зброю масового знищення, не може розраховувати на відвернення таких наслідків, оскільки немає таких обставин, які б сприяли уникненню тяжких наслідків від цього застосування. Тому видається, що особа, яка застосовує зброю масового знищення, обов'язково повинна бажати загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків, інакше мотиви такого застосування залишалися б незрозумілими. Тому застосування зброї масового знищення, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки (ч. 2 ст. 439 КК України), може бути вчинене лише з прямим умислом. Більше того, немає необхідності в існуванні кваліфікованого складу цього злочину за ознакою настання загибелі людей чи інших тяжких наслідків, оскільки застосування зброї масового знищення завжди спричиняє зазначені наслідки.

Принцип індивідуальної відповідальності передбачає винне ставлення суб'єкта до вчиненого суспільно небезпечного діяння (дії або бездіяльності) і його можливих наслідків. Притягнення особи до кримінальної відповідальності лише за наявності вини утворює сутність суб'єктивного ставлення в вину, тобто ставлення особі в вину тільки того діяння, в якому вона проявила або мала можливість проявити злочинні свідомість і волю. Необхідно підкреслити, що українське кримінальне законодавство традиційно визнавало суб'єктивне ставлення в вину як один з основних принципів кримінального права. Статут Міжнародного кримінального суду [12] не містить норми, яка прямо вказує, що формами вини під час здійснення воєнних злочинів можуть бути умисел і необережність.

Проте ст. 30 Римського статуту передбачає, що воєнний злочин має бути вчинений «цілеспрямовано й свідомо» [12]. При цьому цілеспрямованість поведінки визначається щодо діяння, коли особа збирається його вчинити, і щодо наслідків, якщо особа збирається спричинити ці наслідки чи усвідомлює, що вони настануть за звичайного розвитку подій. «Свідомість» у суб'єктивній стороні злочину в міжнародному кримінальному праві означає, що наслідок, можливо, настане за умови звичайного розвитку подій. З огляду на вищевикладене, можна зробити висновок, що свідоме ставлення до наслідків свого діяння означає не що інше, як їх допущення або байдуже до них ставлення, що традиційно вважається вольовими характеристиками непрямого умислу в кримінальному праві України. Необережної форми вини у воєнних злочинах бути не може. Це явище виняткове й для міжнародного кримінального права в цілому.

Висновки. Ураховуючи викладене, доходимо висновку, що суб'єкт воєнних злочинів може бути як загальний, так і спеціальний залежно від ознак конкретного складу воєнного злочину. Спеціальними суб'єктами воєнних злочинів можуть бути 4 категорії осіб різного статусу, які перебувають на військовій службі чи мають статус службової особи.

Суб'єктивна сторона воєнних злочинів може характеризуватися лише прямим умислом у разі вчинення воєнних злочинів із формальним складом і прямим або непрямим умислом у разі вчинення злочинів із матеріальним складом. У зв'язку із цим невдалим видається формулювання диспозиції ст. 434 КК України в частині недбалого виконання обов'язків щодо хворих і поранених особами, на яких покладено їх лікування та піклування про них. Також невдалою є конструкція ст. 439 КК України, зокрема в тому, що ця стаття передбачає матеріальний склад злочину як кваліфікований вид такого складу злочину.

Список використаної літератури:

1. Report on Preliminary Examination Activities 2016, 14 November 2016, page 33 / Interenational Criminal Court [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/161114-otp-rep-PE_ENG.pdf.
2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К. : Юридична думка, 2010. – 1288 с.
3. Миронова В.О. Кримінальна відповідальність за порушення законів і звичаїв війни : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 «Кримінальне право; кримінологія; кримінально-виконавче право» / В.О. Миронова. – Дніпропетровськ, 2008. – 194 с.
4. Базов В.П. Кримінальна відповідальність за порушення законів та звичаїв війни (аналіз складу злочину) : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 «Кримінальне право; кримінологія; кримінально-виконавче право» / В.П. Базов. – Харків, 2009. – 22 с.
5. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» // Верховна Рада України. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.
6. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими // Верховна Рада України. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_153/page.
7. Закон України «Про символіку Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала в Україні» // Верховна Рада України. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/862-14>.
8. Воробей П.А. Загальне поняття кримінально-правового ставлення в вину / П.А. Воробей // Право України. – 1999. – № 6. – С. 113–115.

9. Воробей П.А. Теорія і практика кримінально-правового ставлення в вину / П.А. Воробей. – К. : Нац. акад. внутр. справ України, 1997. – 183 с.

10. Дагель П.С. Проблемы вины в советском уголовном праве / П.С. Дагель // Ученые записки Дальневосточного государственного университета. – Владивосток : Дальневосточный гос. ун-т, 1968. – Вып. 21. – Ч. 1. – 186 с.

11. Рарог А.И. Субъективная сторона и квалификация преступлений / А.И. Рарог. – М. : Профобразование, 2001. – 133 с.

12. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 р. // Верховна Рада України. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

ДОВІДКА ПРО АВТОРА

Піддубна Марта Володимирівна – аспірант кафедри кримінального права та кримінології юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка;

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Piddubna Marta Volodymyrivna – Postgraduate Student at the Department of Criminal Law and Criminology of the Faculty of Law of Ivan Franko National University of Lviv;

piddubnamarta@gmail.com

